

Literaire bijlage bij
Mijn weekblad

Eduard Douwes Dekker, 1820 - 1887)

Zelden zal een boek zoveel teweeg hebben gebracht als de *Max Havelaar* van Multatuli. En dan te bedenken dat het bijna niet was verschenen. Toen de schrijver na zijn koloniale tijd tot armoede was vervallen gaf de letterkundige Van Lennep hem wat financiële ondersteuning. Maar Van Lennep was naast letterkundige ook advocaat en politicus. Wat Douwes Dekker niet beseftte was dat de advocaat hem met dat geld zijn auteursrecht had ontfutseld.

Van Lennep verzorgde de uitgave van het boek, *Max Havelaar* van Multatuli (1860), maar terwijl de schrijver het boek had bedoeld als een aanklacht voor de massa, maakte Van Lennep er een dure editie van. Hij zwakte bovendien de politieke boodschap af door plaatsnamen en jaartallen door puntjes te vervangen. Het wekte de woede van Multatuli die echter een proces tegen deze verminking van zijn boek in 1861 verloor.

De politicus Van Lennep begreep dat dit uiterst kritische boek diepe indruk in leidende kringen zou maken, maar uiteindelijk won de letterkundige het in de ziel van Van Lennep van de advocaat en de politicus. Hij wilde en kon zijn land dit kunstwerk niet onthouden.

De *Max Havelaar* is een rijk boek. Dat maakt de keuze van een citaat moeilijk. Die parabel aan het begin "Barbertje moet hangen"? Die ontroerende vertelling Saïdjah en Adinda? De toespraak tot de hoofden van Lebak? Het pak van Sjaalman? Die felle aanklacht tegen de koning aan het slot? Ik koos voor een fragment waarin hoofdfiguur Batavus Droogstoppel zichzelf portretteert.

1860

Multatuli: Max Havelaar

Voor ik verder ga, moet ik u zeggen dat de jonge Stern gekomen is. Het is een aardig ventje. Hij schijnt vlug en bekwaam, maar ik geloof dat hij schwärmt. Marie is dertien jaar. Zijn uitzet is heel netjes. Ik heb hem aan 't kopijboek gezet, om zich te oefenen in de hollandse stijl. Ik ben benieuwd of er spoedig orders van Ludwig Stern zullen komen. Marie zal een paar pantoffels voor hem borduren... voor den jongen Stern, meen ik. Busselinck & Waterman hebben achter 't net gevist. Een fatsoenlijk makelaar onderkruipt niet, dat zeg ik!

De dag na dat kransje bij de Rosemeijers, die in suiker doen, riep ik Frits, en gelastte hem mij dat pak van Sjaalman te brengen. Ge moet weten, lezer, dat ik in mijn gezin zeer stipt ben op godsdienst en zedelijkheid. Welnu, de vorige avond, juist toen ik mijn eerste peer had geschild, las ik op het gelaat van een der meisjes, dat er iets in dat vers voorkwam, dat niet pluis was. Ikzelf had niet naar 't ding geluisterd, maar ik had bemerkt dat Betsy haar broodje verkruiemde, en dit was mij genoeg. Ge zult inzien, lezer, met iemand te doen te hebben, die weet wat er in de wereld omgaat. Ik liet me dus door Frits dat fraaie stuk van de laatste avond voorleggen, en ik vond heel spoedig de regel die Betsy's broodje verkruiemd had. Er wordt daar gesproken van een kind dat aan de borst van de moeder ligt – dit kan er dóór – maar: "dat ternauwernood aan de moederlijke schoot onttoegen is" zie, dit vond ik niet goed – om daarover te spreken, meen ik – en mijn vrouw ook niet. Marie is dertien jaar. Van kool of dergelijke wordt bij ons aan huis niet gesproken, maar zó de zaken bij de naam te noemen, vind ik onbehoorlijk, omdat ik zo op zedelijkheid gesteld ben. Ik deed Frits, die dat ding nu eenmaal "uitwendig wist" zoals Stern dit noemt, beloven dat hij 't nooit weer opzeggen zou – althans niet voor hij lid van Doctrina wezen zal, omdat daar geen jonge meisjes komen – en toen borg ik het in mijn lessenaar, het vers meen ik. Maar ik moest weten of er niet meer in dat pak was, dat aanstoot geven kon. Daar ging ik aan 't zoeken en bladeren. Alles lezen kon ik niet, want ik vond er talen in, die ik niet verstond, maar zie, daar viel mijn oog op een bundel: "Verslag over de Koffijkultuur in de Residentie Menado."

Mijn hart sprong op, omdat ik makelaar in koffij ben – Lauriergracht, N° 37 – en Menado is een goed merk. Dus die Sjaalman, die zulke onzedelijke verzen maakte, had ook in koffij gewerkt. Ik zag nu 't pak met een heel ander oog aan, en vond er stukken in, die ik wel niet alle begreep, maar die werkelijk kennis van zaken aantoonde.